

Filmkurs och filmtips med projektet Samisk ungdom och Dan Jåma

Projektet Samisk ungdom genom Jeanette Vilks ordnade en filmkurs i Snåsa med omnejd den 26-28 mars.

Målet med kursen var att vi skulle lära oss det mest grundläggande tänket bakom filmande, nämligen bakgrunden, ljuset och vad vi ville få fram genom filmen, budskapet. Jag var där på min arbetstid i utbildningssyfte och som representant för projektet Saemieh Saepmesne - I det samiska rummet. I denna text försöker jag att vidareförmedla det jag lärde mig på kursen och förhoppningsvis lär sig alla som läser den sig något nytt! De kunskaper jag fick med mig kommer jag att använda i projektet främst när jag ska intervjua människor. Det är kanske lätt att bestämma sig för vad man vill filma och trycka på "spela in" (rec), men en annan sak att lära sig att tänka på hur ljuset faller. Jag lärde mig att uppmärksamma saker som i efterhand kan visa sig vara störande bakgrundsljud eller föremål/händelser som tar fokus från själva motivet. Många av Dans filmtips (som finns i slutet i texten) framstod som enkla och ibland självklara saker att komma ihåg, men visade sig vara svårare att tänka på under själva filmandet. Mitt personliga mål efter denna filmkurs är att främst kunna filma intervjuer med ett konstant fokus på det jag vill förmedla istället för ogenomtänkta och röriga bakgrunder.

På fredagen träffades vi på *Grong videre gående skole* för att presentera oss inför varandra, prata om vilka tidigare erfarenheter vi hade av att filma och varför vi gick filmkursen.

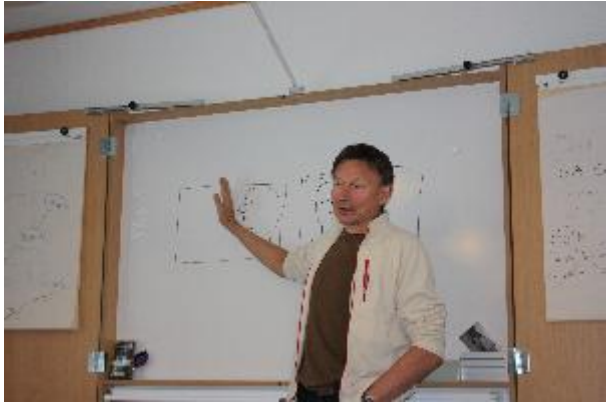

Tre av ungdomarna som deltar i Samisk ungdom. Från v. Brita, Piere Anta, Mats Ailo

De ungdomar som var med från projektet Samisk ungdom var Kleamma, Mats Ailo, Brita, Piere Anta.

Är du intresserad av att läsa lite mer om filmkursen och ungdomarna kan du gå in på

<http://samiyouth.org/snaaase/filmkurs-i-snaaase/>

Dan Jåma undervisar vid tavlan.

Jenette Vilks övningsfilmer och intervjuar Dan Jåma.

Vi fick öva på att ställa några korta frågor till varandra, med en som blir intervjuad framför kameran och en som filmade. Efteråt kollade vi igenom allas bidrag och kommenterade dem. Vi delades in i två grupper bestående varav den ena gruppen skulle spela in en film som skulle visa att renar har olika personligheter liksom människor har det. Renen Molo fick spela huvudrollen. Den andra gruppen (där jag ingick) fick i uppgift att filma Algot Jåma när han skulle röka kött och intervjuva honom om hur han går tillväga.

På lördagen träffades vi på Fjellstad, mellan 1-2 mil utanför Snåsa på vägen mot Grong.

Mats Ailo med renen Molo.

Bilden till vänster: Algot Jåma på sin veranda i Fjellstad där han håller på att förbereda köttet så att det kan hängas upp.

Bilden till höger: Dan Jåma instruerar Niila Blind hur han ska filma.

Utanför Algot Jåmas rökkoja ställer Dan Jåma in skärpan på kameran medan Piere Anta får låtsas tända upp eld.

Niila Blind, Piere Anta och Dan Jåma ska filma Algot Jåma när han kliver in i rökkojan.

På söndagen hade vi i uppgift att utifrån vårt filmmaterial välja ut material till en ca 3-4 minuters kortfilm. Vi redigerade hela dagen och blev färdiga först mot eftermiddagen. Det tog betydligt längre tid än vad jag personligen hade trott att det skulle ta. Det som var roligast var att se det någorlunda färdiga slutresultatet. Efter lite mer finslipning från Dan så blev slutresultaten ännu bättre. Det som tog längst tid för oss som var i "röka-kött-gruppen" var att få fram en sammanhängande intervju som enbart handlade om det mest väsentliga i konsten att röka kött. Skarvarna i intervjun fick inte märkas vilket ledde till många upprepade och noggranna lyssningar av stora delar av intervjun.

Kleamma och Mats Ailo redigerar på söndagen

Dan Jåma är utbildad filmfotograf, men själv ser han sig som en *story teller*. ”Grunden till att man har en kamera i handen är för att man vill berätta något.” (Dan Jåma 26, Grong VGS, mars 2010)

”[...] för mig så är filmen ett språk, lika uttrycksfullt som det sagda ordet. Tillsammans blir det ett oöverträffat sätt att kommunicera eller berätta en historia.” (Dan Jåma, 14 april 2010)

Han var färdigutbildad 1976 och började sin karriär vid TV i Sundsvall och sedan på nyheterna i Stockholm (SVT). Dan arbetade mest med utrikesreportage och dokumentärer som bland annat baserades i Washington DC. Ända sedan 1996 har han frilansat och själv bestämt sin egen arbetsplats. Dan berättade att ibland fotograferar han på beställning och att det är svårt att berätta något kort, men kan man berätta en kort historia så kan man berätta en lång historia. ”En film består av många korta historier som sammanflätas i en berättelse.” (Dan Jåma, 14 april 2010)

Olika faktorer som är med i till exempel en dokumentärsituation är bilden, intervjuaren eller berättaren och en tredje berättarröst. Fortsatt är det viktigt att vid intervjutillfällen, som intervjuare, tänka på att om personen berättar själv så får man i slutändan mer historia än om det ska läggas till i efterhand.

”Att filma är ett hantverk, ett jobb, det är som duodji.”

(Dan Jåma, Grong VGS, 26 mars 2010)

Dans filmtips

”Man kan göra mycket i efterhand, men man måste veta vad det är man filmar.”

(Dan Jåma, Grong VGS, 26 mars 2010)

Låt kameran rulla några extra sekunder. För att bli en bättre filmfotograf är det viktigt att inte stänga av kameran för snabbt. Detta därför att man kanske inte känner av känslan av vad som pågår framför kameran just då, utan istället märker man det i efterhand.

Man ska alltid filma en *mastershot* (helbild, en scen från början till slut), *close up* (närbild, en bild från bröstet ungefär men kan vara närmare) och en *medium shot* (halvbild, en bild från midjan ungefär) av *samma bild* för att det ska finnas ett bra urval. Två olika sätt att filma en master är att antingen vänta i framkant eller panorera.

- Vänta i framkant och låta till exempel om du ska filma renar, låta dem springa in i bild och fortsätta filma och vänta tills de alla har passerat kameran.
- Panorera, det vill säga att följa ett föremål som rör sig. Då har man ett material som det i efterhand går att klippa i hur som helst.
- Ett råd är att den som blir filmad kan säga samma sak två gånger och andra gången filmar man till exempel händerna eller en närbild på ansiktet.

För att få en suddig bakgrund kan du stå långt bort och zooma in objektet.

Ljuset är mycket viktigt och ska alltid ligga på det man tittar på och inget annat.

- Använd motljuset för att få fokus på det du ska filma, därför att film är alltid tvådimensionell.

Vid redigering använder han personligen filmredigeringsprogrammet *Final Cut Pro*, men för de som inte har tillgång till det går det lika bra att använda *Quick Time*.

”Bild är ljus, inget annat.” (Dan Jåma, Grong VGS, 26 mars 2010)

Vid intervju är det grundläggande är att den som blir filmad ska titta in i bilden.

- Ha alltid med ögonen. Det som betraktaren/lyssnaren finner mest intressant är ögonen och ljudet (det som faktiskt blir sagt).
- Det ska finnas ljus och plats framför.

- Enda gången bakgrunden ska synas bakgrund är när den har något viktigt att förmedla. Annars ska det alltid vara fokus på den som blir intervjuad.
- Den optimala intervjubilden är när människan är i mitten av bilden och den nedre skärningen går i brösthöjd. Höjden på kameran måste vara i ögonhöjd. Det får gärna vara ett ljusblänk i ögonen.

Sammanfattningsvis är jag väldigt glad över ha fått vara med på denna filmkurs under sista helgen i mars. Den har i första hand riktat sig till de ungdomar som är med i projektet Samisk ungdom. Den som är intresserad av att läsa mer om projektet och de ungdomar som är med kan gå in på hemsidan www.samiyouth.org. De som var med under denna filmkurs var Kleamma, Mats Ailo, Brita och Piere Anta.

Med en ny film-medvetenhet är jag en god bit på väg att uppnå mitt personliga mål om att kunna filma intervjuer med en fokus på den som blir intervjuad istället för att uppmärksamheten dras till bakgrunden. Jag har för första gången besökt Grong vidare gående skole och Fjellstad samt träffat nya människor.

I Grong träffades vi på fredag eftermiddag för att presentera oss för varandra samt berätta vilka tidigare erfarenheter vi hade av filmning och vad vi ville ha ut av kursen. Vi lärde oss översiktligt om hur viktigt det är att tänka på bakgrunden, ljuset och att vara klar över vilket budskap man vill förmedla med filmen. Sedan fick vi inledningsvis känna på hur det var att sitta framför kameran och bli filmad samt att stå bakom kameran och ställa frågor. När alla provat detta kollade vi igenom alla filmklipp och fick konkreta råd om hur vi skulle tänka på i första hand bakgrunden.

Innan fredagsträffen slutade blev vi indelade i två grupper. En grupp skulle spela in en film med syfte att visa på renars olika personligheter och den andra gruppen fick till uppgift att filma och intervjua Algot Jåma när han skulle röka kött. All inspelning skedde under lördagen i Fjellstad, som ligger ca 1-2 mil utanför Snåsa.

På söndagen var målet att få till två kortfilmer på ca 3-4 min vardera av det material vi spelat in under lördagen. Det tog hela dagen att redigera och vi blev färdiga först mot kvällen, men jag törs nog säga att alla blev så gott som nöjda trots att det behövdes lite mera finputsning (vilket Dan tog på sig).

Dan Jåma färdigutbildades 1976 som filmfotograf och har arbetat med det sedan dess. När han presenterade sig på fredagsträffen och beskrev sitt yrke så var det i första hand inte som en

filmfotograf, utan som en *story teller*. Han förklarade för oss att varför en fotograf har en kamera i handen är för att fotografen vill berätta något. Här delar jag med mig några av de tips som han gav oss:

- Låt den som blir intervjuad berätta själv (d v s i sin egen ordning och i sitt eget tempo), så får man i slutändan mer historia än om det ska läggas till i efterhand.
- Man måste veta vad man filmar.
- Låt kameran rulla i några extra sekunder.
- Filma alltid en *mastershot* (en helbild, en scen från början till slut).
- Vill du ha en suddig bakgrund stå långt bort och zooma in objektet/personen.
- Ljuset ska alltid ligga på det man filmar.
- Vid redigering kan man till exempel använda Final Cut Pro eller Quick Time.
- Vid intervjuer är det grundläggande att den som blir intervjuad ser in i bilden.

”Att filma är ett hantverk, ett jobb, det är som duodji.”

(Dan Jåma, Grong VGS, 26 mars 2010)

//Mariana